

Primljeno: veljača 2007.

DAŠA POREDOŠ LAVOR*, JOSIPA TOPOLKO**,
TIHOMIR LAVOR***, SLAVKO JERKOVIĆ****

Društvena osjetljivost na pojavnost nasilja u društvu osoba različitih profesionalnih opredjeljenja na području Sisačko-moslavačke županije

Pojave nasilja u društvu predstavljaju profesionalni izazov mnogim suvremenim znanstvenim disciplinama i stručnjacima praktičarima. Gotovo da nema niti jednog radnog dana stručnjaka pomagačkog profila (zdravstvo, socijalna skrb, policija, pravosuđe, školstvo i sl.) u kojem različiti oblici nasilja nisu predmet analiza, preventivnog, tretmanskog, represivnog ili resocijalizacijskog djelovanja. Pojavni oblici nasilja javljaju se u različitim formama: od onih najgrubljih i najočiglednijih do vrlo suptilnih i prikrivenih oblika. Sposobnost prepoznavanja, te pravodobno djelovanje zasigurno je jedan od značajnijih osobnih i profesionalnih problema mnogih stručnjaka navedenih područja. Stoga smo ovim kraćim nazovimo tako informativnim istraživanjem htjeli upozoriti na razne pojavne oblike nasilja u društvu, načine na koje na takvo nasilje reagiramo kako bi potaknuli intenzivnije promišljanje o posljedicama istog.

Nasilje u obitelji je prema mišljenju mnogih stručnjaka (Ajduković, 1994) najčešći oblik nasilja u društvu. Ono se najčešće definira kao neposredno ili prijeteće tjelesno, spolno, psihološko ili ekonomsko nasilje jednog člana obitelji nad drugim ili drugima. Nedavne promjene u zakonskoj regulativi pridonijele su novoj poziciji svih članova društvene zajednice da imaju pravo i obvezu intervenirati na uočene oblike nasilja. Uloga policije u suzbijanju obiteljskog kriminaliteta i rješavanju obiteljskih problema dobiva sve jasnije i značajnije mjesto, te nekad rutinski obavljani postupci danas se obavljaju

* mr. sc. Daša Poredoš Lavor, dipl. socijalni radnik – stalni sudski vještak.

** Josipa Topolko, studentica Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

*** Tihomir Lavor, policijski narednik, PU sisačko-moslavačka.

**** Slavko Jerković, dipl. inž., PU sisačko-moslavačka.

po točno definiranim hodogramima i protokolima o postupanju u slučaju pojave nasilja (usp. Cajner Mraović, 2001).

"Djeca svijeta su nevina, ranjiva i zavisna. Ona su radoznala, živahna i puna nade. Trebala bi živjeti radosno i u miru, igrati se, učiti i odrasti. Njihova bi se budućnost trebala graditi u slozi i suradnji. Djeca bi trebala sazrijevati i razviti svoj pogled na svijet stjecanjem novih iskustava. Međutim, mnogoj je djeci stvarnost djetinjstva posve drugačija (Svjetska deklaracija o opstanku, zaštiti i razvoju djece, 1990). Jedan od razloga drugačije stvarnosti od one idealne i najpovoljnije jest problem zlostavljanja i zapuštanja djece. Problem nasilja prema djetetu samo je jedan segment problema nasilja u obitelji, nasilja u društvu" (Kovčo, 2001).

Nasilje među djecom je postalo predmetom značajnijeg i organiziranijeg interesa nakon određenog broja tragičnih događanja u školama. Tada se promijenila i definicija nasilja, koja je danas prihvaćena kao temelj analize ovog fenomena. Nasilje među djecom povezano je s nizom čimbenika obiteljske strukture, društvene okoline, školskog sustava u cjelini, kao i pojedinih njegovih dijelova.

Nasilje na radnom mjestu (engl. *mobbing*) sve češća je pojava s mnogim ozbiljnim posljedicama na planu psihičkog i fizičkog zdravlja pojedinca, te kvalitetnog društvenog funkcioniranja uopće. Mnogi zaposlenici neovisno o stupnju naobrazbe, godinama života, ostvarenom radnom stažu i profesionalnom opredjeljenju žale se na pojavu moralnog i psihičkog (emotivnog) zlostavljanja na poslu. Kako se veći dio tog procesa odvija u odnosima "jači – slabiji" taj oblik nasilja još uvijek nije dobio odgovarajuću zakonsku i represivnu pokrivenost.

Nasilje od strane državnih tijela je zasigurno najmanje javno predstavljen oblik nasilja. O njemu se vrlo rijetko neposredno govori i vrlo je malo akcija usmjereno protiv tog iznimno prisutnog i uznapređovalog fenomena. Ovaj oblik nasilja obuhvaća institucionalno nasilje, zloupotrebu društveno-političkog položaja, mito, korupciju, nepotizam, nepotrebne administracije, dugotrajna čekanja, dugotrajne procese birokratskog karaktera i sl. U svakodnevnoj praksi ovaj fenomen je čest, ali je "pokriven" drugim vrstama problema, te je prisutna tendencija da se takva vrsta problema "objašnjava" aktualnim socijalnim poteškoćama (Knežević, 2006).

Sve osobe pomagačkog profesionalnog profila i sami su neposredno i posredno izloženi nasilju u različitim oblicima: od neprikladnih riječi do ozbiljnih napada na tjelesni integritet i život – o čemu smo svjedoci mnogih tragedija u praksi.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Na uzorku od 200 ispitanika u dobi starijih od 18 godina života naviše u mjestima Sisačko-moslavačke županije (Sisak, Kutina i Popovača) provedeno je istraživanje pod nazivom *Nasilje u društvu*, a odnosi se na uočavanje pojavnih oblika raznih vrsta nasilja u okruženju ispitanika. Radilo se o prigodnom uzorku. Ispitanici su bili podijeljeni u dvije skupine. Prvu skupinu (skupina I.) činile su osobe čija je profesija pomagačkog karaktera (zdravstvo, socijalna skrb, policija, pravosuđe, školstvo i sl.), a drugu skupinu (skupina II.) osobe kojima je profesija vezana za proizvodnju, promet, gospodarstvo, trgovinu i sl. Primijenjena je anketa *Nasilje u društvu* sačinjena za ovo istraživanje. Anketa se sastojala

od dva pitanja zatvorenog tipa i tablice s ponuđenim opisima ponašanja ili događanja za koja su ispitanici trebali odgovoriti da li su u svom okruženju ista uočili u posljednjih godinu dana, te ako jesu koliko su ista za njih bila uznemirujuća. Anketa je bila anonimna i za njeno popunjavanje u prosjeku se koristilo 7 minuta. Istraživanje je provedeno tijekom srpnja i kolovoza 2006. godine. Cilj istraživanja je bio utvrditi postoje li razlike u uočavanju nasilja u okruženju između osoba različitih profesija. Podaci su obrađeni odabranim statističkim metodama (χ^2 -test, t-test i dr.).

Bilo je opravdano pretpostaviti da kod ispitanika čija je profesija pomagačkog karaktera postoji veća emotivna i socijalna osjetljivost na uočavanje nasilja u društvenom okruženju.

PRIKAZ REZULTATA I RASPRAVA

Tablica 1: Dob ispitanika

Obilježje	Profesija		Ukupno	%
	pomagačka	proizvodna i sl.		
18-35 godina	24	52	76	38,0
36-55 godina	51	38	89	44,5
56 godina i više	25	10	35	17,5
UKUPNO	100	100	200	100,0

Razlika u broju ispitanika različite životne dobi između pomagačkih i proizvodnih (i sličnih) profesija je statistički značajna ($\chi^2 = 18,6$; stupnjevi slobode = 2; $p < 0,01$), a očituje se većim brojem "mlađih" kod proizvodnih, te većim brojem "starijih" u pomagačkim profesijama.

Najviše ispitanika (89), odnosno 44,5% nalazi se u dobnoj skupini od 36 do 55 godina, što možemo smatrati najproduktivnijim godinama života.

Tablica 2: Broj ispitanika koji su u posljednjih godinu dana u svom životnom okruženju primijetili određena nasilna i neprimjerena ponašanja od ukupno broja 100 u svakoj skupini

Opis ponašanja ili događaja	Profesija		Ukupno	%	χ^2
	pomagačka	proizvodna i sl.			
Nasilničko ponašanje u partnerskim odnosima u susjedstvu	95	8	103	51,3	154,17**
Nasilničko ponašanje prema djeci u susjedstvu	86	23	109	54,8	79,30**
Nasilničko ponašanje prema osobama starije životne dobi u susjedstvu	88	7	95	47,5	131,57**
Nasilničko ponašanje među djecom (vršnjacima) u susjedstvu	96	7	103	51,3	158,60**
Nasilničko ponašanje prema životinjama (kućnim ljubimcima) u susjedstvu	89	19	108	54,0	98,63**
Uništavanje osobne imovine vlasnika u susjedstvu	47	56	103	51,3	1,62

Uništavanje javne imovine u susjedstvu	42	10	52	26,0	26,61**
Remećenje javnog reda i mira	60	63	123	61,5	0,19
Alkoholiziranost osoba u susjedstvu	52	72	124	62,3	9,10**
Naznake mogućeg kriminalnog ponašanja pojedinih skupina u susjedstvu	34	12	46	23,1	13,97**
Društvena izolacija pojedinih obitelji u susjedstvu	68	9	77	38,5	73,50**
Rasna i nacionalna netrpeljivost	51	11	62	31,0	37,40**
Zloupotreba društveno-političkog položaja, mito, korupcija i nepotizam	60	58	118	59,0	2,05
Psihičko i moralno zlostavljanje na radnom mjestu	91	94	185	92,5	0,65
Nasilničko ponašanje od strane državnih tijela (administracija, duga čekanja...)	90	83	173	86,5	3,02

Razina značajnosti:

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Prilikom analize uočenih nasilnih ponašanja i događanja u životnom okruženju (tablica 2), statistički značajna razlika između ispitanika pomagačkih i proizvodnih (i sličnih) profesija postoji u sljedećim slučajevima:

- nasilničko ponašanje u partnerskim odnosima u susjedstvu ($\chi^2 = 154,17$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- nasilničko ponašanje prema djeci u susjedstvu ($\chi^2 = 79,30$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- nasilničko ponašanje prema osobama starije životne dobi u susjedstvu ($\chi^2 = 131,57$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- nasilničko ponašanje među djecom (vršnjacima) u susjedstvu ($\chi^2 = 158,60$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- nasilničko ponašanje prema životinjama (kućnim ljubimcima) u susjedstvu ($\chi^2 = 98,63$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- uništavanje javne imovine u susjedstvu ($\chi^2 = 26,61$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- alkoholiziranost osoba u susjedstvu ($\chi^2 = 9,10$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- naznake mogućeg kriminalnog ponašanja pojedinih skupina u susjedstvu ($\chi^2 = 13,97$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- društvena izolacija pojedinih obitelji u susjedstvu ($\chi^2 = 73,50$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$)
- rasna i nacionalna netrpeljivost ($\chi^2 = 37,40$; stupnjevi slobode = 1; $p < 0,01$).

Promatrajući dobivene rezultate vidljivo je da su ispitanici pomagačkih profesija uočili više nasilničkog ponašanja koje se odnosi na nasilničko ponašanje u partnerskim odnosima, prema djeci, prema osobama starije životne dobi, među djecom (vršnjacima) i prema životinjama (kućnim ljubimcima) u susjedstvu, uništavanje javne imovine u susjedstvu, naznake mogućeg kriminalnog ponašanja pojedinih skupina i društvenu izolaciju pojedinih obitelji u susjedstvu, te rasnu i nacionalnu netrpeljivost. Ispitanici proizvodnih i sličnih profesija jedino su uočili više alkoholiziranih osoba u susjedstvu

u odnosu na ispitanike pomagačkog profesionalnog profila. To možemo tumačiti tako da je pojava alkoholizma toliko već rasprostranjena i kako je javnost s štetnim posljedicama istoga već značajno upoznata, te da je takvo ponašanje već gotovo svima poznato i lako uočljivo. Moguće je da su i sami pomagači već zasićeni ovim općeprisutnim problemom, te kako više ne reaguju osobito osjetljivo na pojavu alkoholizma. Obje skupine ispitanika podjednako su uočile uništavanje imovine vlasnika u susjedstvu, remećenje javnog reda i mira, zloupotrebu društveno-političkog položaja, mito, korupciju i nepotizam, psihičko i moralno zlostavljanje na radnom mjestu, te razne oblike nasilničkog ponašanja od strane državnih tijela. Nasilje na radnom mjestu i nasilje od strane državnih tijela značajno su prisutni, te je takva situacija iznimno alarmantna i zahtijeva žurno djelovanje kako bi se navedeno ograničilo na što manji pojavni oblik i intenzitet, uz obvezu daljnjeg preventivnog djelovanja. Ovakva situacije ukazuje na činjenicu da se društvo nalazi u ozbiljnoj moralnoj krizi koja svoje negativne posljedice može očitovati na svim razinama društvenog života.

Tablica 3: Aritmetičke sredine i standardne devijacije procjena intenziteta uznemirenosti uslijed uočenih ponašanja i događaja za pomagačke i proizvodne (i slične) profesije, te značajnost razlike testirane t-testom (N = 200)

Opis ponašanja ili događaja	Profesija				t-Vrijednost	Značajnost
	pomagačka		proizvodna i sl.			
	aritmet. sredina	standard. dev.	aritmet. sredina	standard. dev.		
Nasilničko ponašanje u partnerskim odnosima u susjedstvu	2,82	0,629	0,24	0,818	24,91	0,0001**
Nasilničko ponašanje prema djeci u susjedstvu	2,44	1,048	0,66	1,214	11,10	0,0001**
Nasilničko ponašanje prema osobama starije životne dobi u susjedstvu	2,34	0,977	0,21	0,769	17,13	0,0001**
Nasilničko ponašanje među djecom (vršnjacima) u susjedstvu	2,71	0,671	0,21	0,769	24,49	0,0001**
Nasilničko ponašanje prema životinjama (kućnim ljubimcima) u susjedstvu	2,23	0,920	0,48	1,020	12,74	0,0001**
Uništavanje osobne imovine vlasnika u susjedstvu	1,33	1,433	1,53	1,403	-0,99	0,322
Uništavanje javne imovine u susjedstvu	1,13	1,368	0,29	0,880	5,16	0,0001**
Remećenje javnog reda i mira	1,67	1,407	1,73	1,377	-0,30	0,761
Alkoholiziranost osoba u susjedstvu	1,40	1,393	2,08	1,315	-3,55	0,0001**
Naznake mogućeg kriminalnog ponašanja pojedinih skupina u susjedstvu	0,91	1,307	0,36	0,980	3,42	0,001**

Društvena izolacija pojedinih obitelji u susjedstvu	1,94	1,377	0,27	0,863	10,28	0,0001**
Rasna i nacionalna netrpeljivost	1,45	1,452	0,32	0,920	6,57	0,0001**
Zloupotreba društveno-političkog položaja, mito, korupcija i nepotizam	1,68	1,413	1,67	1,450	0,05	0,961
Psihičko i moralno zlostavljanje na radnom mjestu	2,57	0,891	2,66	0,768	-0,77	0,445
Nasilničko ponašanje od strane državnih tijela (administracija, duga čeka...)	2,35	0,914	2,09	1,065	1,85	0,065
U K U P N O	31,64	5,655	16,16	6,495	17,79	0,0001**

Razina značajnosti:

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Procjena intenziteta uznemirenosti (tablica 3) za svakog ispitanika dobivena je na sljedeći način: ukoliko je ispitanik odgovorio da je primijetio neko nasilno ponašanje ili događaj onda je u tom slučaju izračunat i ponderirani rezultat ovisno o procjeni ispitanika koliko je navedeno ponašanje ili događanje za njega bio uznemirujući. Ukoliko je odgovor bio "nimalo" rezultat je bio 1, odgovor "malo" rezultat je bio 2, a ukoliko je odgovor bio "vrlo" rezultat je bio 3. Dakle, veći rezultat označava veću razinu uznemirenosti nakon uočenog nasilnog ponašanja ili događanja.

Iz rezultata je vidljivo da su ispitanici pomagačkih profesija uočili više nasilničkog ponašanja i događanja, te da je isto za njih bilo više uznemirujuće. Ukupni ponderirani rezultat za ispitanike pomagačke profesije iznosi 31,64 – a za proizvodne i slične 16,16.

Za ispitanike pomagačkih profesija najuznemirujući događaji, odnosno ponašanja bili su nasilničko ponašanje u partnerskim odnosima, među djecom (vršnjacima) i prema djeci, a potom slijedi prema osobama starije životne dobi i životinjama (kućnim ljubimcima) u susjedstvu. Za ispitanike proizvodnih i drugih sličnih profesija u odnosu na pomagače najuznemirujuća je pojavnost alkoholiziranih osoba u susjedstvu. Podjednako uznemirujući za obje skupine ispitanika bili su remećenje javnog reda i mira, naznake mogućeg kriminalnog ponašanja pojedinih skupina u susjedstvu, i to u rasponu od "nimalo" do "malo". Za obje skupine vrlo uznemirujuće djelovanje imaju psihičko i moralno zlostavljanje na radnom mjestu i nasilničko ponašanje od strane državnih tijela.

Iz navedenih rezultata vidljivo je da su ispitanici pomagačkih profesija puno više senzibilizirani na razne oblike nasilja, osobito one koji se više odnose na privatno, intimno područje života: obitelj, djeca, osobe starije životne dobi i sl. Ispitanici proizvodnih i sličnih profesije nisu osobito senzibilizirani za uočavanje nasilja iz privatnih područja života. Oni više uočavaju one oblike nasilja koji se odnose na opću društvenu razinu (iako ih značajno uočavaju i pomagači): nasilje od strane državnih tijela, nasilje na poslu,

uništavanje imovine i sl. – što vjerojatno i više susreću u svom svakodnevnom profesionalnom djelovanju.

Opću edukaciju o uočavanju raznih oblika nasilja, preventivnom djelovanju i osobnoj odgovornosti i dužnostima svakog pojedinca koja se odnosi na prijavu nasilja treba nadalje unapređivati među svim profesijama, pri čemu su odjeli ljudskih resursa (tzv. nekadašnje kadrovske službe) i mediji od osobitog značenja.

Dobro organiziranim multidisciplinarnim pristupom u rješavanju ovog složenog i teže uočljivog problema smanjila bi se pojavnost nasilja u društvu uopće. Potreba za suradnjom proizlazi iz složenosti problema i potrebe za cjelovitim pristupom, u kojem su isprepleteni medicinski, psihosocijalni, pravni i duhovni aspekti problema. Razmjena informacija između raznih društvenih subjekata i skupina stručnjaka nužna je u prevenciji, ranom prepoznavanju i suzbijanju nasilja u društvu.

Trebamo stvoriti takvu društvenu situaciju u kojoj svi članovi zajednice budu dovoljno senzibilizirani za prepoznavanje raznih oblika nasilja u društvu, te njihovog uključivanja u odgovarajuće rješavanje problema, jer danas se to događa nekom drugome, a već sutra može nama ili nama dragim bićima.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (1994). *Nasilje u obitelji – pravni, psihološki i socijalni aspekti*. U: Zbornik radova: Naša obitelj danas. Zagreb: Ministarstvo rada i socijalne skrbi, 47.-59.
2. Cajner Mraović, I. (2001). *Problem nedovoljne osposobljenosti djelatnika policije u svezi kriminaliteta na štetu djece i maloljetnika prema međunarodnim standardima*. U: Kozarić-Kovačić, D. (ur). Medicinski i pravni mehanizmi za zaštitu djece od zlorabe sredstava ovisnosti i zlostavljanja. Zagreb: Marko M usluge, 113.-123.
3. Knežević, M. (2006). *Nasilje u društvu – izazov suvremenom socijalnom radu*. U: Obavijest i poziv na sudjelovanje. Zagreb: Hrvatska udruga socijalnih radnika. 1-2.
4. Kovčo, I. (2001). *Što nedostaje u društvenoj reakciji na zlostavljanje i zapuštanje djece i maloljetnika*. U: Kozarić-Kovačić, D. (ur). Medicinski i pravni mehanizmi za zaštitu djece od zlorabe sredstava ovisnosti i zlostavljanja. Zagreb: Marko M usluge, 125.-134.